

# ON YENİLİKÇİYLE POP ART

Yayıma Hazırlayan: Seda Eroğlu



GENÇ DESTEK: 59  
SANAT: 3

**ON YENİLİKÇİYLE POP ART**  
**Yayın Hazırlayan: Seda Eroğlu**

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü,  
yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

*İmtiyaz Sahibi:* Yelda Cumalıoğlu  
*Genel Yayın Yönetmeni:* Özlem Esmergül  
*Editör:* Özlem Esmergül  
*Son Okuma:* Devrim Yalkut  
*Kapak Tasarım:* İlknur Muştu  
*Sayfa Düzeni:* Cansu Poroy  
*Sosyal Medya-Grafik:* Tuğçe Budak - Mesud Topal

Genç Destek: Haziran 2021  
Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-625-441-272-1

© Genç Destek  
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul  
Tel. (0) 212 252 22 42  
Faks: (0) 212 252 22 43  
www.destekyayinlari.com  
info@destekyayinlari.com  
facebook.com/DestekYayinevi  
twitter.com/destekyayinlari  
instagram.com/destekyayinlari

Deniz Ofset – Çetin Koçak  
Sertifika No. 48625  
Maltepe Mahallesi  
Hastane Yolu Sokak No. 1/6  
Zeytinburnu / İstanbul



Destek Dukkan

Genç Destek, Destek Yayınları'nın tescilli markasıdır.





# ON YENİLİKÇİYLE POP ART

“SAHİP OLDUĞUN ŞEYLERİ  
MAHVETMEMEK DE SANATTIR.”

ANDY WARHOL

Yayıma Hazırlayan: Seda Eroğlu



-|-

## Yeni Bir Akım Doğuyor

Yüzyıllar boyu birçok sanatçı kalıcı izler bırakabilmenin, yenilikler ve değişimler yaratabilmenin, kendini özgürce ortaya koyabilmenin yolunu sanattaki ifade çeşitliliğinde görmüş ve bu sayede birbirini izleyen sanat akımları ortaya çıkmıştır.

20. yüzyıl dünyayı derinden sarsan savaşlara, yıkımlara, krizlere, dolayısıyla bireysel ve toplumsal travmalara, dünyanın her yerini etkisi altına alan açlık ve sefalete tanık olduğu gibi bu zor koşullarda küllerinden doğarak insanın dünyadaki yerini, değerlerini yeniden sorgulayan, tüm geleneksel olgulara farklı bir açıdan bakacak bir kuşağı ve bu kuşağın yeni insanı değerlendirilişinde etkili olacak sanat akımlarını da beraberinde getirmiştir.

Rönesans öncesi akademizminin, sarayların ve Kilitse'nin katı kurallarıyla ortaya konmaya çalışılan sanat; modernizmin kazandırdığı özgürlük ile yeniden şekillenmiştir. 19. yüzyıla kadar Platon'un dediği gibi *olanı* ya da Aristoteles'e göre *olabilir olanı* yansıtan

sanat, Rönesans ile birlikte farklı bir boyuta evrilerek *ideal olanı* temsil etmeye başlamış, 20. yüzyıl ile birlikte ise amaç olmaktan çıkıp bir araca dönüşmüştür. Artık o kendinden başka hiçbir şeye bağlı değildir.

19. yüzyılın sonlarında başlayarak 20. yüzyılın ilk yarısına kadar sanatın her dalında birçok farklı yorum ve köklü değişikliklere sebep olan empresyonizm (izlenimcilik), puantaizm (yeni izlenimcilik), post empresyonizm (yeni izlenimcilik), fovizm, Dadaizm, ekspresyonizm (dışavurumculuk), fütürizm (gelecekçilik), kübizm, soyut resim, sürrealizm (gerçeküstücülük), süprematizm (soyut geometricilik) ve pop art (popüler sanat) gibi akımlar kısa süre içinde birbirini izleyerek, kimi zaman ise birbirinin doğuşuna sebep olarak pek çok sanatçının eserlerinde yeni yüzyılın değişen koşullarına duyulan duygusal tepkiyi gösterirken yeni insanın isteklerine, sorunlarına, süreç içindeki konumuna da tercüman olmuştur.

Kimi zaman uzun kimi zaman beklenildiğinden kısa süren bu akımların seyrini ve sanatçının bu ekoller içindeki yolculuğunu Cemil Sena *Estetik* isimli kitabında şöyle özetlemiştir:

*“Sanat âleminde, kendinin gerçekten bir yaratıcı olduğunu fark eden insan, bilim kanunlarının zinciriyle bağlı olan ayaklarını topraktan kurtarmak imkânsızlığı*

karşısında, ancak sanatın kanatları altında yükselen hayal gücünün yarattığı sonsuz güzellikler alanında biraz nefes alabildi ve acılarını bu âlemden dindireceğini umdu. Bilimle kendini kandıramayan insan, sanat alanında mutlu olacağını zannettiği zamanda bile, unutmaya çalıştığı türlü ıstıraplarının gittikçe daha derinleştiğini hissetti. Bu algı, oyuncak değiştirmekle biraz daha eğlenilen bir çocuk gibi, sanatçıyı çeşit çeşit prensip ve ülkülere bağladı. Bunlar bazen sanatın konusuna, bazen konuda savunulan duygu ve düşüncelere, bazen dilin, bazen biçimin özelliklerine göre değişti. Birinden bıkmışca ötekine atlayan sanatçı, daima yenilik ardından koştuğunu ve yeni bir zevk arayıp yarattığını hayal ederek, eski oyuncaklarının parçalarını, yeniden kırılacak olan oyuncaklarla karıştırıp eğlenen bir şımarık çocuk oldu. Hatta zaman zaman, eski oyuncaklarını saklayabilmiş olan ihtiyatlı çocuklarını de kırarak kendi eskitmiş ve parçalamış olduklarına benzetmek sevdasına da kapıldı. Bu savaş ve bu teşebbüsler, hep aynı yaratığın kandırılmayan bir tutkusunu ifade ederlerken, insanlık, sürekli olarak bu tutkunun baskısı altında yeni eserler, fikirler, sistemler ve faaliyetlerle ilerlemeye devam edecektir.”

İnsanlık tarihi için yeni bir dönem olarak kabul edilebilecek endüstri çağı ile hızla gelişen teknoloji,

---

\* Sena, Cemil. *Estetik*. Remzi Kitabevi Yay. İstanbul. 1972, s. 137.

bilimsel bilginin ve görüşlerin yayılmasını kolaylaştırmış, geleneksel inanç ve değerlerde yaşanan anlam kaybı yeni arayışlara sebep olmuş ve dünya değişirken sanatçının ve sanatının da onunla değişim göstermesini zorunlu kılmıştır.

Sanatçının yaratım konusunda bağımsızlığını ilan ederek değişmeyen güzellik kalıplarını hedef aldığı bu arayışı, geleneksel kalıpları yıkarak sanata yeni ufuklar açmayı hedeflemiştir. Dünyanın görünenin dışında da temsil edilebileceğini savunmaya başlayan sanatçılar için bu süreç bir çeşit kendini yenileme, dönüştürme sürecidir.

1800'lü yılların sonunda empresyonizmle başlayan sanatın ve sanatçının değişim dönüşüm süreci, doğanın ve nesnelerin oldukları gibi aktarılmasının mümkün olmadığını savunan, bu sebeple eserlere duygu ve içdünya yansıtılırken gerçeğin şeklinin değiştirilip geleneksel ilkelerin dışına çıkıldığı, nesnenin sanatçıda bıraktığı izlenimin resmedildiği ekspresyonizmle devam etmiş ve 20. yüzyılın ikinci yarısında ekspresyonizme tepki olarak doğan pop art ile farklı bir boyut kazanmıştır.

Makineleşen dünyaya bir sitem, güzel sanatların gelenekselliğine bir tepki olarak pop art 1950'li yılların sonunda Avrupa ve Amerika'da eşzamanlı ortaya çıkmış, 1960'lı yıllardan itibaren ise tüm dünyayı etkisi altına

almış, canlı renkleri ve popüler kültür temalarıyla günümüzde de en çok konuşulan sanat akımlarından biridir.

İngilizce *popular art* (popüler sanat) teriminden kısaltılan *pop art* kavramı ilk kez, sanatçının amacıyla izleyicinin yorumu arasındaki etkileşimi ve iletişimi önemseyerek sanat eserlerini yorumlayan İngiliz eleştirmen ve küratör\* Lawrence Alloway tarafından 1958'de *Architectural Design* dergisinin şubat sayısında yazdığı *The Arts and the Mass Media (Sanatlar ve Kitle İletişimi)* isimli makalede kullanılmıştır. Yalnız o kullandığı bu terimi “popüler kültür sanatı” olarak algılananın dışında “popüler kültür araçları kullanılarak icra edilen sanat” olarak kullanmıştır. Alloway'ın ortaya attığı pop sanat kavramı 1950'li yılların sonunda İngiltere'de ve Amerika Birleşik Devletleri'nde birbirine yakın zamanlarda ortaya çıkan ve postmodernizmin erken adımlarından biri kabul edilen pop sanat akımına dönüşmüştür.

Okuyacağınız bu kitap sanat tarihinin seyrini değiştirmek, modern sanat anlayışını kırmak ve yeni bir akım yaratmak için yeniyi denemekten korkmayan on sanatçıyla pop art tarihine bir yolculuktur. Yeniyi denemekten ve deneyimlemekten korkmayanlara ilham olması dileğiyle...

---

\* Sergi düzenleyicisi.



“ RESİMLE İLGİLİ  
EN İYİ ŞEY  
ONUN ASLA  
DEĞİŞMEMESİDİR,  
İÇİNDEKİ İNSANLAR  
DEĞİŞTİĞİNDE BİLE. ”

- Andy Warhol

## Yenilikçi Bir Sanat Akımı: Pop Art

İkinci Dünya Savaşı sonrası kapitalist ekonominin patlak vermesi, seri üretimin yaygınlaşması, yaşamın temellerinin tüketime dayandırılması, bireyin mutluluğunun maddi yaşamın koşullarına bağlanması özgürlüğün sınırlarını zorlayan, alışılmışı sırt çeviren, yeniyi denemekten ve yaşam stili haline getirmekten çekinmeyen bir kitleyi de beraberinde getirdi. Kültürdeki bu değişim toplum tarafından kısa sürede kabul gördü ve değişimin öncüleri olan sanatçılar, gelenekleri yıkma noktasında sanatı bir araç olarak kullanmaktan geri durmadılar. Yeni kültürün simgesi olarak temellenen pop art hareketi dönemin sosyoekonomik sebepleriyle şekillenirken popüler kültür üzerinde yükselmeye devam etti.

Halkın beklentilerine göre paketlenip sunulan tüketim malzemeleri kitle iletişim araçları aracılığıyla kitlelere pazarlanırken aynı zamanda kapitalizm tarafından halka pazarlanan bir kitle kültürünü de doğurmuş

oluyordu. Daha önce hiç bilmediği bir ürünü reklam araçları vasıtasıyla görerek talep edebilir hale gelen alt gelir grubuna mensup halk ile üst gelir seviyesine sahip olanların bir noktada birleşmelerini sağlayan ortak bir kitle kültürüydü bu ve sanatçıların; sanatı, yüksek sanatın ulaşılmaz sınırlarından kurtararak gündelik yaşama dahil edebilmeleri için bir araçtı.

Ressamlar reklamlardan, reklam panolarından, dergilerden, çizgi romanlardan nesnelere, filmlerden sanatçıların görselleriyle herkesin bildiği imajları tuvallerine yansıttılar. Bu yansıma yüksek sanatı yok sayan, soyut dışavurumculuğun içsel betimlemelerinden uzak, herkesin tanıdığı imgelerle sıradan olanı sanat olarak sunan bir hareketin başlangıcı oldu. Fastfood ürünleri, konserveler, otomobiller, Ay'a yolculuk rüyası, elektronik ev aletleri ve araçlar, posterler, müzik, cinsel özgürlük hareketi, Hollywood yıldızları, örnek gösterilen ve erişilmek istenen lüks yaşamlar, dönemin siyasi yüzleri güzel sanatların bilindik tekniklerinden bağımsız; çoğunlukla baskı, resim, fotoğraf, kolaj, üç-boyutlu malzemelerin kullanımı gibi farklı tekniklerle sanatçıların tuvallerinde yer almaya başladı. Bu artık sanat eserine bakan herkesin sanatçının ne anlatmak istediğini anladığı bir sanat ortaya konduğunu gösteriyordu. Bu gündelik bir sanattı, sıradan olanla ortaya konmuş sıra dışı bir sanat...

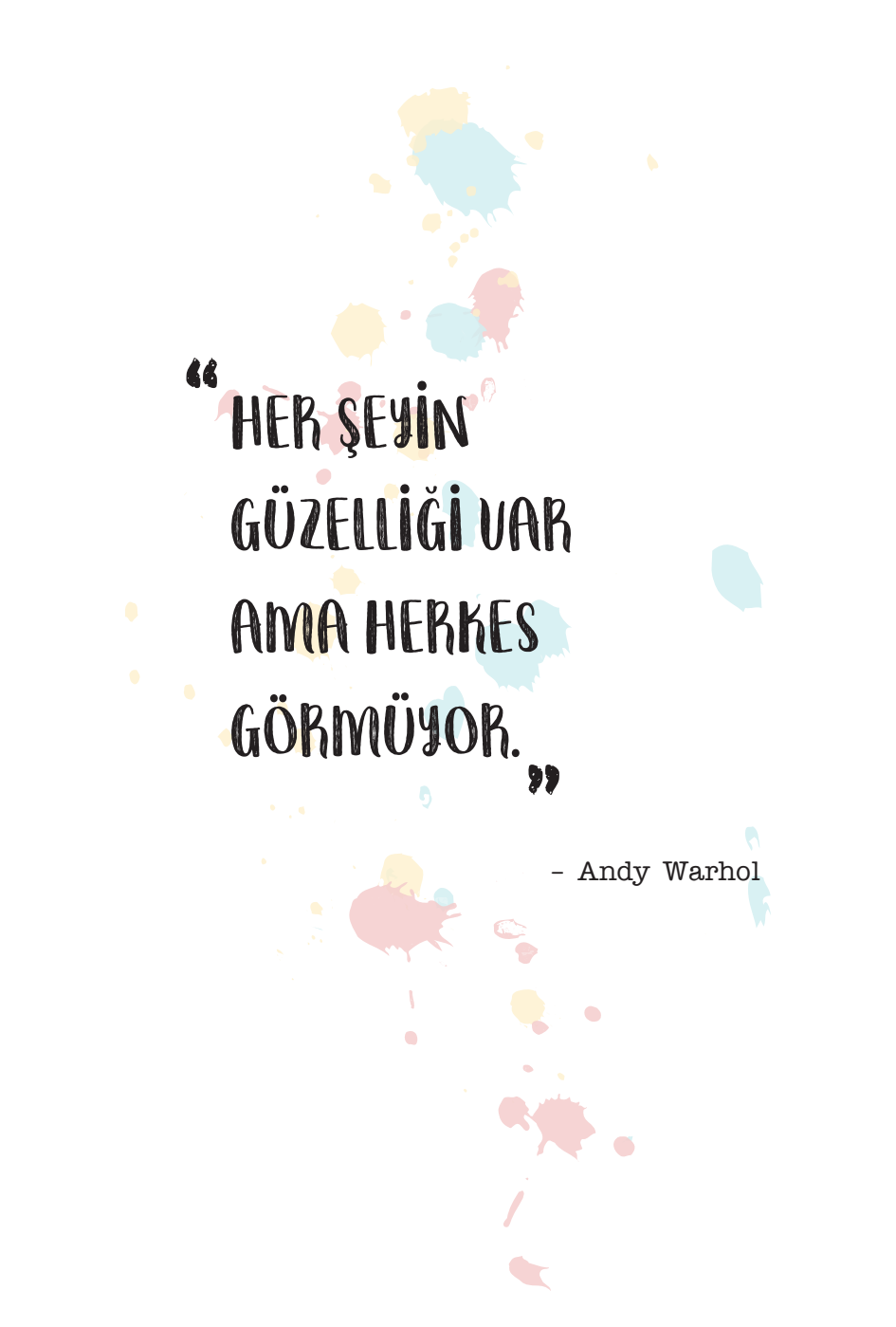
Pop sanat akımında gündelik yaşamın bir parçası olan nesnelere kimi zaman ikiboyutlu, kimi zaman üç-boyutlu olarak sanatsal bir bağlamda yeniden yorumlanırken Braque ve Picasso ile başlayıp Duchamp ile yeni bir boyut kazanan hazır nesnelere sanatla yer bulması geleneğine yeni bir bakış açısı kazandırılıyordu.

Duchamp'ın 1917 yılında günlük kullanım nesnelere pisuarı bir sanat eseri olarak sergilediğinde çektiği tepkinin bir benzerini artık pop art sanatçıları ortaya koydukları eserlerle çekiyorlardı. Gerek Johns'un *Bayrak* eseri gerekse Warhol'un yüzlerce *Marilyn*'i, *Elvis*'iyle sanat artık üretilen bir nesneye dönüşüyordu. Buluntu nesnelere sanatla dahil edilmesiyle Duchamp'ın tekniğinden uzaklaşan pop sanat için taval bir gösteri alanıydı artık.

Geleneksel resim ve estetik sanat anlayışının dışında gündelik hayatta yer alan her şeyin aslında güzel, estetik ve sanatla yer bulabilecek kadar değerli olduğunu savunan pop art akımı sanatla yer verdiği nesnelere Amerikan kültürü ve ideolojisini başarılı bir şekilde yansıtıyordu. Sanatçı toplumun en çok aşına olduğu imajı seçiyor ve onu başka imgelerle bir araya getirerek bir kompozisyon oluşturuyordu. Ortaya çıkan bu eser çağın ruhunu dile getiriyordu. Kitle yaratılan eserde kendi hayatından parçalar bularak eserle bütünleşiyordu. Sanatçı da eserinde kitleye ait olanı kullanarak onunla arasında bir köprü kuruyordu.

Pop artın ana temalarından biri olan kadın yer aldığı eserlerde kadının tüketim çağının bir nesnesine dönüşmesini dile getirirken resme eklenen diğer imajlarla sahneler çoğu zaman bir ironi kazanıyordu. Çizgi film kahramanları ve çizgi roman görüntüleri net çizgilerin ve parlak, canlı renklerin oyun alanıydı. Resme giren yazı resmin işaret ettiği mesajı açıkça sunuyordu. Coca-Cola şişeleri ve logoları, hamburger imajları, Amerikan bayrakları, blucinler, dönemin siyasilere Amerika hayranlığının birer sembolüydüler. Film yıldızları gerek kolajlarda gerekse baskı resimlerde çoğaltılarak kullanılırken tüketim kültürünün birer hizmetkârı gibiydiler. Buluntu malzemelerin, yumuşak nesnelere can verdiği üçboyutlu günlük hayattan imgeler heykelleşmiş halleriyle izleyicide şaşkınlık uyandırıyor. Bildik nesnelere, figürlerin, mekânların gündelik hayat içindeki halleriyle sinemaya yansımaları ise seyirciyi alışılmışın dışında seyir deneyimi yaşatıyordu.

Kısaca pop art günlük hayattan alışılmış imajlarla alışılmışın dışında, yenilikçi, sınırları zorlayan, eski akımlara karşı duran bir tavır sergileyerek binlerce sanatçıyı peşinden sürükleyecek çağdaş bir sanatın temellerini atıyordu.



“HER ŞEYİN  
GÜZELLİĞİ VAR  
AMA HERKES  
GÖRMÜYOR.”

- Andy Warhol

## İngiltere’de Popüler Kültür Çalışmaları ve Pop Art

İkinci Dünya Savaşı’nın ardından değişen ve dönüşen dünyada toplumsal yapının, değerlerin, kültürün olduğu gibi kalacağı beklenemezdi. Geçmişten bulunduğu kuşağa miras kalan kültürün yeniçağ insanının değerleri üzerinde herhangi bir etkisinin kalmadığı gittikçe daha belirgin şekilde kendini gösteriyordu.

Dönemin İngiliz Kültürel Çalışmaları’nın (*British Cultural Studies*) başını çeken yazın eleştirmeni, eğitimci Richard Hoggart ve Raymond Williams artık popüler kültürü anlamının bir yolunu bulmak zorunda olduklarını biliyorlardı. Çağdaş kültürün analizi için önceliği popüler medyanın araştırılmasına verdiler.

İngiliz tarihi için kültürel çalışmalar alanında bir anahtar yapıt olarak kabul edilen Richard Hoggart’ın 1957’de kaleme aldığı *The Uses of Literacy (Okuryazarlığın Kullanımları)* isimli kitap, çalışan sınıfın yaşayış biçimlerini, dünya görüşlerini, ev ve iş ilişkilerini, değerleri ve geleneklerini, inançlarını ele alarak modern

iletişim araçlarıyla yayılan kültürün halk üzerindeki etkisine işaret ediyordu. Hoggart'a göre magazin gazeteleri, karton kapaklı romanlar, parlak dergiler eski alışkanlıkları değiştiriyordu. Bunlar çağdaş kitle kültürünü oluşturan yeniçağ eğlence biçimleriydi. Hoggart her ne kadar içten içe yok olmakta olan dünyaya özlem duyuyor olsa da bu çalışmasıyla kitle iletişim araçları aracılığıyla değişen ve dönüşen kültürü anlamak için önemli bir başlangıç yapmış oluyordu.

Hoggart'ın popüler kültürü anlamak için çıktığı yoldan 1958'de *Culture and Society (Kültür ve Toplum)* isimli çalışmasıyla Raymond Williams yürümeye devam etti. Her toplumun kendine has etkin kültürünün Sanayi Devrimi'nin getirdiği sosyo-politik gelişmelerle İngiltere'de nasıl şekillendiğini anlatan kitap, yayımlandığı dönemde kültür kavramıyla ilgili geleneksel düşünceleri yıkmasıyla ön plana çıktı. Eserin bıraktığı etki Williams'ın 1961'de kaleme aldığı *The Long Revolution (Uzun Devrim)* ile devam ederken eser belirli bir toplum ya da kuşak tarafından paylaşılan zamanın ruhunu bir kültürel devrim çerçevesinde işliyordu.

İngiltere'de Hoggart ve Williams'ın bu çalışmalarıyla belirgin olarak şekillenmeye başlayan popüler kültür kavramının bir sanat akımına dönüşmesinin de bu çalışmalarla aynı döneme denk gelmesi rastlantısal bir olgu değildi elbette. Sanatçılar artık kültürün kitle